

Семенова Марина Володимирівна

адвокат, кандидат юридичних наук, науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, АБ «ЮФ

«Семенова і Партнери

ORCID 0000-0002-2216-4343,

Бринцев Василь Дмитрович

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник НДІ

правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

**ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА, ЯК ЕФЕКТИВНОГО
ЗАСОБУ РОЗГЛЯДУ ЕКОНОМІЧНИХ СПОРІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ**

Доповідь присвячена дослідженню особливостей розгляду економічних та інших спорів під час дії правового режиму воєнного стану. Та визначенню найбільш ефективного засобу який надає можливість забезпечити принцип ефективності під час розгляду справ та мінімізувати ризики втрати доказів та інших документів під час евакуаційних заходів.

Ключові слова: воєнний стан, оборона, правовий режим, суд, електронний суд.

Semenova Maryna

Attorney-at-law, Ph.D, research officer of the Scientific Research Institute of

Providing Legal Framework for the Innovative Development of the National

Academy of Legal Sciences of Ukraine, «Semenova and Partners» LF

ORCID 0000-0002-2216-4343

Bryntsev Vasyl

2nd Ph.D, Senior researcher of the Scientific Research Institute of Providing Legal

Framework for the Innovative Development of the National Academy of Legal

Sciences of Ukraine

**APPLICATION OF ELECTRONIC LEGAL PROCEEDINGS AS AN
EFFECTIVE MEANS OF CONSIDERING ECONOMIC DISPUTES DURING A
MARTIAL LAW**

The scientific work is devoted to the study of the peculiarities of economic and other disputes during the legal regime of martial law. And identifying the most effective means of ensuring the principle of efficiency in the handling of cases and minimizing the risk of loss of evidence and other documents during evacuation measures.

Keywords: martial law, defense, legal regime, court, electronic court

Проблеми правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання та питання удосконалення засобів розгляду економічних спорів, зокрема в кризисні періоди, привертала увагу багатьох дослідників. Так дослідженням цього питання в різні часи займалися Георгієвський Ю. В. [1, с. 35], Глібко С. В. [2, с. 154-156], Єфремова К. В. [3, с. 25-30] та ін. Разом з цим, дослідження щодо визначення ефективних засобів розгляду економічних спорів під час дії в Україні воєнного стану відсутні.

24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»[4] по всій території країни було введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Народні депутати затвердили цей документ 300 голосами [5]

Вказаний Указ було видано на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України [6], Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [7]. Згідно з Указом Президента України від 14.03.2022 р. N 133/2022 «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» [8] строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року строком на 30 діб.

Говорячи про поняття воєнний стан слід зазначити, що його визначення наведене в Законі України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ «Про оборону України» [9] та Закону України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» [7].

Порівняний аналіз наведених у цих законах визначень свідчить, що за змістом вони практично ідентичні, але на мій погляд, більш змістовним є

визначення, яке міститься у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» [7], а саме воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Розглядаючи сутність і зміст правового режиму воєнного стану слід зазначити, що воєнний стан – це особливий правовий режим, який наразі діє на всієї території України. Уведення правового режиму надає особливі повноваження органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування порівняно з повноваженнями, встановленими їм законодавством для мирного часу, і створює необхідні умови для здійснення цих особливих повноважень, а також концентрації всіх необхідних ресурсів для забезпечення оборони держави. Воєнний стан – відповідь на існуючу загрозу суверенітету й територіальній цілісності та на збройну агресію. Відповідно до Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року агресією є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави чи будь-яким іншим чином, несумісним зі Статутом ООН. Застосування збройної сили державою першою є достатнім свідченням акту агресії. У статті 3 вказаної Резолюції передбачено, що незалежно від оголошення війни певні дії вважаються актом агресії. У рішенні Ради національної безпеки і оборони України «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного плану територіальної оборони України» від 24.02.2022 року, яке введено в дію Указом

Президента України від 24 лютого 2022 року № 70/2022 [10] зокрема вказано, що має місце ескалація Російською Федерацією збройної агресії проти України, збройна агресія з боку інших держав або коаліцій держав – повномасштабне застосування воєнної сили проти України шляхом проведення військових операцій з рішучими цілями, що може супроводжуватись інформаційними кампаніями, інформаційно-психологічними операціями, кіберопераціями та спеціальними операціями проти України, а також блокадою її портів, узбережжя, повітряного простору. Таким чином, дії РФ в даному випадку становлять злочин збройної агресії і підпадають саме під зазначені вище пункти "c" і "d" статті 3 Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року. Аналогічне до норм Резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року визначення агресії міститься і в Законі України «Про оборону України».

У зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану тимчасово можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також впроваджуватися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб. Але згідно зі ст. 64 Конституції України в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції, зокрема право на судовий захист.

Окремі положення діяльності судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану встановлено ст. 12² Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Так, в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах

воєнного стану забороняється. Водночас на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко. Нажаль, в умовах проведення бойових дій здійснювати правосуддя безпосередньо у приміщення суду в багатьох областях України зараз неможливо. Але, навіть в умовах воєнного стану юридичні та фізичні особи повинні мати можливість ефективно захистити свої права зокрема з дотриманням принципу оперативності, який є специфічною природною історично обумовленою ознакою процедури вирішення правових спорів у галузі економіки. Основною причиною запровадження принципу оперативності в судовий процес була необхідність вирішення комерційних спорів у максимально стислі строки. Це необхідно з огляду на те, що за сторонами цих спорів стоять передусім публічні інтереси всього суспільства і держави. Спрощення правового регулювання судового процесу є запорукою його оперативності і, як наслідок, ефективності. Принцип оперативності реалізується не тільки і не стільки за допомогою визначення стислих процесуальних строків, а й за допомогою цілої низки інших процесуальних заходів, котрі в сукупності роблять процес максимально простим, логічним і передбачуваним [11, с. 34].

Підвищення ефективності судового процесу може бути досягнене за допомогою сучасних інформаційних технологій, які гарантують оперативність, прогнозованість, зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом. В сучасних умовах, окрім згаданого, цілю застосування інформаційних технологій в судах є також недопущення втрати судових справ внаслідок проведення бойових дій або тимчасової окупації та забезпечення доступу до справи представникам сторін, які можуть знаходитися на дуже далекої відстані.

Тому, на мій погляд, найбільш ефективним засобом, який надасть можливість забезпечити принцип ефективності під час розгляду справ та мінімізує ризики втрати доказів та інших документів під час евакуаційних заходів та передачі справ під час зміни територіальної підсудності, є застосування підсистеми «Електронний суд».

Підсистема «Електронний суд» - це підсистема, що забезпечує обмін процесуальними документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, органами та установами системи правосуддя, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу. Доступ до підсистеми «Електронний суд» мають адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання, фізичні особи, які мають можливість зареєструвати офіційні електронні адреси в підсистемі «Електронний суд». Особи, що зареєстровані в підсистемі «Електронний суд» мають можливість знайомитися зі всіма матеріалами справи, своєчасно отримувати виклики та повідомлення та ін.

Починаючи з 24 лютого 2022 року було прийнято низку нормативних актів, які регулюють діяльність судів в умовах воєнного стану. Так 24.02.2022 РСУ прийняла рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку рф» [12]; 03.03.2022 Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни підсудності судів» (законопроект № 7117); 04.03.2022 видано наказ Голови Верховного Суду, згідно з яким встановлено особливий режим роботи й запроваджено відповідні організаційні заходи [13]; 08.03.2022 Голова Верховного Суду видав розпорядження, згідно з яким було змінено підсудність справ, що розглядались в Харківському та в Чернігівському регіонах. Але деякі питання, що суттєво впливають на ефективність розгляду спорів під час воєнного стану, потребують подальшого врегулювання.

Висновки: виходячи з того, що в Україні наразі діє режим воєнного стану, цілеспрямовано знищуються адміністративний та жили будівлі, вкрай необхідним є вжиття невідкладних заходів для обов'язкового, переведення в електронну форму процесуальних та інших документів по справам, що надійшли до судів в паперовому вигляді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Георгієвський Ю. В. Пропозиції з удосконалення господарської діяльності ДП «Інформаційні судові системи» щодо розроблення ЄСІТС в Україні. *Право та інновації*. 2020. №2(30). С. 31–38.
2. Глібко С. В. Деякі аспекти правового регулювання банківської діяльності та інтересів клієнтів банків при фінансових кризах. URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/4261/3/53.pdf>.
3. Єфремова К. В. Забезпечення цифрового суверенітету держави в умовах Індустрії 4.0. *Конституційні засади розвитку інноваційного суспільства*: зб. наук. пр. за матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 25 червня 2021 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 25–30.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/u064_22?an=21.
5. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222102?an=1>.
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/z960254k?an=405>.
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t150389?an=&ed=2022_01_27&dtm=&le=.
8. Про продовження строку дії воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 14.03.2022 р. № 133/2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/u133_22?an=1.
9. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T193200?an=281908&hide=true>.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 лютого 2022 року «Про введення в дію плану оборони України та Зведеного

плану територіальної оборони України»: Указ Президента України від 24.02.2022 № 70/2022. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U070_22?hide=true.

11. Бринцев О. До питання про принцип оперативності господарського судочинства в контексті універсалізації судового процесу в Україні. *Право України*. 2018. № 7. С. 34–46.

12. Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнних дій з боку Російської Федерації: Рішення Ради суддів України від 24.02.2022 р. № 9. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?hide=true>.

13. Особливості здійснення правосуддя на території, на якій введено воєнний стан: Огляд Верховного Суду від 04.03.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00823?an=1&hide=true>.

REFERENCES

1. Heorhiievskiy, Yu. V. (2020). Proposals to improve the economic activity of the State Enterprise "Information Judicial Systems" on the development of the EITC in Ukraine. *Law and innovation*, 2(30), 31–38 [in Ukrainian].

2. Hlibko, S. V. Some aspects of legal regulation of banking and the interests of bank customers in financial crises. Retrieved from <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/4261/3/53.pdf> [in Ukrainian].

3. Yefremova, K. V. (2021). Ensuring the digital sovereignty of the state in terms of Industry 4.0. *Constitutional principles of development of innovative society: Proceedings of the Internet Conference*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 25–30 [in Ukrainian].

4. Decree of the President of Ukraine On the imposition of martial law in Ukraine № 64/2022 (2022, February 24). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/u064_22?an=21 [in Ukrainian].

5. Law of Ukraine On approval of the Decree of the President of Ukraine "On the imposition of martial law in Ukraine" № 2102-IX (2022, February 24). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/T222102?an=1> [in Ukrainian].
6. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine № 254k/96-VR (1996, June 28). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/z960254k?an=405> [in Ukrainian].
7. Law of Ukraine On the legal regime of martial law № 389-VIII (2015, May 12). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/t150389?an=&ed=2022_01_27&dtm=&le= [in Ukrainian].
8. Decree of the President of Ukraine On the extension of martial law in Ukraine № 133/2022 (2022, March 14). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/u133_22?an=1 [in Ukrainian].
9. Law of Ukraine On the Defense of Ukraine № 1932-XII (1991, December 6). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/T193200?an=281908&hide=true> [in Ukrainian].
10. Decree of the President of Ukraine On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of February 24, 2022 "On the implementation of the Defense Plan of Ukraine and the Consolidated Plan of Territorial Defense of Ukraine" № 70/2022 (2022, February 24). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/U070_22?hide=true [in Ukrainian].
11. Bryntsev, O. (2018). On the question of the principle of efficiency of commercial litigation in the context of the universalization of the judicial process in Ukraine. *Law of Ukraine*, 7, 34–46 [in Ukrainian].
12. Decision of the Council of Judges of Ukraine On taking urgent measures to ensure the sustainable functioning of the judiciary in Ukraine in the event of termination of the powers of the High Council of Justice and Military Action by the Russian Federation: Decision of the Council of Judges of Ukraine № 9 (2022, February 24). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?hide=true> [in Ukrainian].

13. Peculiarities of administration of justice in the territory where martial law has been imposed: Review of the Supreme Court (2022, March 4). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00823?an=1&hide=true> [in Ukrainian].